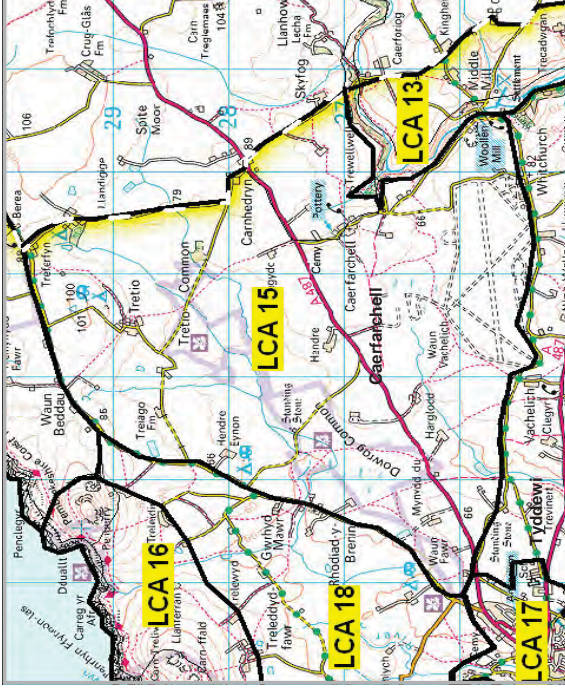

Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro ANT 15 - COMIN DOWROG A CHOMIN TRETIO

Nodiant y Map:

- Ffin y Parc Cenedlaethol
- Ffin yr ANT
- — Ffin yr ANT wedi'i diffinio gan ffin y Parc Cenedlaethol

Leoliad, Cyd-destun a Nodweddion Ffisegol
Ardal fewndrol o iseldir agored sydd ychydig yn donnog, i'r gogledd ddwyrain o Dyddewi, gyda dwy ardal fawr o dir comin, Comin Dowrog a Chomin Tretto, a hen faes awyr milwrol Tyddewi yn y de.

Nodweddion Gwledol a Synhwyraidd
Iseldir sy'n cynnwys tirwedd tir fferm agored ychydig yn donnog, gydag ardaloesd o brysg a glaswelltir corsiog hwn ac yma. Y mwyaf ohonynt yw Comin Dowrog. Mae'r dirwedd yn cynnwys ffermydd gwasgaredig ac mae hen Faes Awyr Tyddewi i'r de o'r ardal yn cael effaith arwyddocaol ar y dirwedd. Mae'r golygfeydd a fenthycwyd o fryniau nodedig Carn Llidi yn ffurfio'r gorwel lleol i'r gogledd orllewin gan ychwanegu at yr ymdeimlad o le.

Nodweddion y Llystyfiant a'r Cynefinoedd
Mae'r cynefinoedd yn cynnwys gwaun sych, glaswellt y bwla a gweundir gwlyb. Mae'r ardal yn cynnal rhywogaethau pwysig fel y dyfrgi, y chwistlen ddŵr, y dyluan glustlog, hebog yr ier, y cudyll bach, bras y gors, plii-pala brith y gors ac, yn brin iawn, alarch Bewrick, sy'n dod yma dros y Gaeat. Mae yna nifer o fathau o blanhigion prin hefyd, gan gynnwys y tegeirian llydanwyrdd bach.

Nodweddion Daearogol
Basn llydan a dyffrynnoedd cysylltiedig gydag arwyneb gwastad neu ychydig bach yn donnog, a ddominyddir gan rewgleiau (Chwaternaid;Pleistosenaid). Mae'r tir deheuol gerllaw yn codi ychydig tuag at y gorllewin, i ffurfio cromen isel tua 75m yn ardal Tyddewi. Dominyddir y creigwely gan greigiau igneaidd Cyn-gambriaidd.

Nodweddion Hanesyddol a Diwyllianol
Mae yna feddrodau siambr, crugiau crwn, meini hirion a henebion Cristnogol Gynnar, sydd oll o bwysigrwydd cenedlaethol. Yn archeolegol, mae'r ardal yn debyg iawn i weddill Penitir Tyddewi.

Mae'r ardal o gwmpas anheddiad eglwys gadeiriol Tyddewi yn dirwedd archeolegol gyfoethog, gydag olion o gynhanes. Mae'r ANT yn gorwedd yn gyfan gwbl o fewn Tirwedd Gofrestredig o Ddiddordeb Hanesyddol Eithriadol yng Nghymru Penitir Tyddewi ac Ynys Dewi.

Gwerthusiad ac Argymhellion

ANT Rhif	Ardal Nodwedd	Meysydd Agwedd Gwleddol a Synhwyraidd	Meysydd Agwedd y Dirwedd Ddaearogol	Meysydd Agwedd Cynefinoedd y Dirwedd	Meysydd Agwedd y Dirwedd Hanesyddol	Meysydd Agwedd y Dirwedd Ddiwylliannol
15	Comin Dowrog a Chomin Tretio	30-Uchel 31-Canolig	95-Canolig 100-Canolig	524-Uchel 672-Canolig 779-Uchel 917-Eithriadol 949-Uchel 996-Canolig	42273-Eithriadol 42274-Eithriadol 42276-Eithriadol 42279-Eithriadol	004-Eithriadol 819-Uchel

Termau Gwerthuso Agwedd LANDMAP:
Eithriadol: O Bwysigrwydd Cenedlaethol neu Ryngwladol
Uchel: O Bwysigrwydd Rhanbarthol neu Sirol
Canolig: O Bwysigrwydd Lleol
Isel: Ychydig o Bwysigrwydd neu Heb Fod yn Bwysig o Gwbl
<i>(Mae'r cyfeirnodau yn y tabl yn cyfeirio at yr Meysydd Agwedd penodol a nodwyd)</i>

Nodweddion Arbennig (Nodweddion Pwysig y Dirwedd)

- Mae gan yr ardal agored hon, sydd ychydig yn donnog, gymeriad agored iawn sy'n cynnwys brithwaith o dir fferm, glaswelltir corsiog a phrysg
- Cyfoethogir ei chymeriad gan olygfeydd i'r gogledd-orllewin at fryniau nodedig Carn Llidi ac i'r de orllewin tuag at ddinas Tyddewi
- Mae yna gynfinoedd yma sy'n bwysig yn rhyngwladol sy'n cyfrannu at werth ecologol uchel llawer o'r ardal
- Mae'r cyfoeth o nodweddion hanesyddol ac archeolegol a gofnodwyd yma yn bwysig yn genedlaethol ac yn arwain at dirwedd o werth eithriadol. Mae gan y ffermydd a'r pentrefannau gwasgaredd arwyddiant pensaernïol gryf iawn sy'n cyfrannu'n gryf iawn at yr ymdeimlad o le yma. Mae yna elfennau archeolegol tebyg iawn i ANT Pentir cyfagos Tyddewi - tirwedd hanesyddol o werth eithriadol
- Mae pwysigrwydd cynhanesyddol y dirwedd hon yn briodoledd allweddol, ac mae rhai elfennau eithriadol sydd wedi goroesi yn arwydd fod y dirwedd hon wedi ei anheddu ers miloedd o flynyddoedd. Cydnabuwyd hyn yn furfiol yn y ffaith ei bod wedi ei chynnwys o fewn Tirwedd Gofrestredig o Ddiddordeb Hanesyddol Eithriadol yng Nghymru Pentir Tyddewi ac Ynys Dewi. Mae yna dystiolaeth helaeth, wedi'i chadw'n dda, o ddefnydd tir a gweithgarwch defodol a chrefyddol dwys o gynhanes ymlaen, gan gynnwys beddrodau siambr ac aneddiadau Neolithig, caerau o'r Oes Haearn a systemau caeau o fewn y Dirwedd Hanesyddol hon.
- Mae'r gwerth diwylliannol yn eithriadol, yn rhinwedd ei safle mewn perthynas â dinas eglwys gadeiriol Tyddewi. Mae Comin Dowrog a Chomin Tretio yn elfennau pwysig yn rheolaeth amaethyddol draddodiadol y dirwedd. Cefnogir y gwerth diwylliannol hwn ymhellach gan eu caffaeliad gan yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol.
- Mae yna Ardal Gadwraeth ym mhentrefan bach hirsefydlog Caerfarchell (dynodwyd ym Mawrth 1997), sydd, yn anarferol, wedi'i chanoli ar fan gwyrdd agored.

Tueddiadau Dirnadwy yn y Dirwedd

- Mae'n ymddangos ei bod mewn cyflwr dirywiol. Dros gyfnod o amser mae'r ardal wedi dioddef diraddiad yn y glaswelltir corsiog sydd, serch hynny, yn dal i fod yn weddol gyflawn.
- Canllawiau Rheoli**
- Gwarchod graddau a chymeriad ardaloedd o rostir a glaswelltir garw, trwy reoli da byw mewn ffordd briodol. Peidiwch â chaniatáu i dir amaethyddol wedi'i wella ymestyn i ardaloedd o weundir a glaswelltir garw.
 - Gwarchod y cymeriad brithwaith ac amaethyddol, a rheoli perthi ffiniau cae'n briodol ar sail gylchol, reolaidd
 - Annog perchnogion tir i gymryd rhan mewn cynlluniau amaeth-amgylchedd, gyda phwyslais penodol ar hybu adferiad neu ailsefydliad waliau cerrig a pherthi ffin cae traddodiadol mewn lleoliadau gwleddol pwysig
 - Sicrhau bod cynfinoedd gwaun gwlyb a glaswelltir corsiog yn parhau i fod mewn cyflwr ffafriol
 - Monitro effeithiau llosgi a phori ar lystyfiant
 - Ystyried defnydd priodol ar gyfer yr adeiladau fferm hanesyddol yn y dyfodol, ar ddiwedd eu hoes amaethyddol, a sicrhau bod unrhyw adeiladau amaethyddol yn parhau arwyddocaad hanesyddol a diwylliannol y dirwedd o ran eu lleoliad, gosodiad, ffurf a defnyddiau adeiladu
 - Sicrhau, cyhyd ag sy'n bosib, nad yw henebion ac olion yn cael eu colli na'u difrodi.